

YVETTA
KAJANOVÁ

ROZHOVOR
s **Iljom**

Ilyi Zhyrnek

OBSAH

OUVERTÚRA	7
---------------------	---

KAPITOLA I.

MOJE DETSTVO	9
------------------------	---

O mene	12
Prvé dotyky s hudbou a druhá svetová vojna	14
Imaginárny svet v chémii, fyzike a astronómii	18
Študentské roky	20
Po Víťaznom februári	23
Na Vysokej škole	25
Poznávanie po vysokej	33
Realita života	36
Tendenčný svet	39
Sedemdesiate roky a súčasnosť	53

KAPITOLA II.

O ZVUKU A OBJAVOVANÍ	62
--------------------------------	----

O mojej hudbe	68
Dobové trendy a moja hudba	73
Hudba a iné umenia	77
Filmová hudba	79
O úspechu	82
O koncertoch	87
O účinkoch hudby	89
Moja práca	91
O slovenskej hudbe	94

Kolegovia a priatelia	96
Moji žiaci	99
O manželstve a detstve	101
Zeljenkovci	102
O náboženstve	105
Vážne	109
O Rusku	111
Bláznivé zážitky	112

KAPITOLA III.

Osvienčim	116
Slovo	116
Zaklínadlá	117
Aztécke piesne a Galgenlieder	118
Hry pre Biancu a Hry pre Marka	119

KAPITOLA IV.

KÓDA	120
ILJA ZELJENKA	121
ZOZNAM SKLADIEB	132
OBSAH	138

KAPITOLA I.

MOJE DETSTVO

Bol som jediným dieťaťom svojich rodičov. Matka pochádzala z Viedne, otec bol Bratislavčan. Boli nezamestnaní, ako vtedy bolo a aj teraz je zvykom. Preto sme nemali domov.

Z nepochopiteľných dôvodov som vedel čítať od troch rokov. Nikto ma to neučil. Mám dosť dobrú pamäť a pamätám si aj veci, ktoré sa stali, keď som mal tri roky. Viem aj to, čo som čítal. Prvý som si prečítal kalendár z roku 1936, ktorý visel v kuchyni u starých rodičov. Vtedy som mal tri a pol roka. Narodil som sa v decembri a ten kalendár tam visel celý rok. Bolo leto, keď som to čítal. Svietilo slnko. Na kalendári bola namaľovaná mačka a bolo tam napísané: *Kočka leze dírrou, pes oknem, nebude-li pršet, nezмокnem*. Toto som prečítal ako prvé v živote.

Bol som legendou v kočiку. Moja mama hovorievala, že keď ma vozila v športovom kočiку po Bratislave, hrčili sa okolo nás ľudia, lebo som čítal názvy obchodov: „Baťa! Brouk a babka!“

Vyrastal som u starých rodičov v Bratislave na stanici, pardon, v Petržalke na stanici. Boli mojimi vychovávateľmi, preto sa cítim odchovancom devätnásteho storočia. Keď človek vyrastá u starých rodičov, tak je o jednu generáciu posunutý. Minulé storočie mi je veľmi blízke. Mám pocit, že som z neho vyšiel, a teraz som na konci dvadsiateho storočia. Predĺžilo mi to môj vek.

Starí rodičia boli vynikajúci. Boli Moraváci a hovorili po česky. Mojm materinským jazykom je čeština. Keď som prišiel do prvej triedy ľudovej školy, nevedel som po slovensky. Počas Slovenského štátu to bol istý handicap, pretože sa kričalo: „Češi, peši do Prahy!“

Raz som na náboženstve odpovedal pánu katechétovi na otázku o Kainovi a Ábelovi: „Keď zapálili tie ohne, tak Ábelov kúr išiel hore a Kainov dole.“ Poslovenčil som si kouř. Kouř je, samozrejme, dym, ale ja som nevedel, že slovo dym existuje. Katechéta na mňa pozerá a hovorí: „Kúr, kúr... Kúr je kura! To je dym, chlapče!“ Vďaka tomu som sa potom doučil všetko, to bol môj posledný bohemizmus.

Pri starých rodičoch bolo fajn, bol to skutočný domov. Boli to starí rodičia z matkinej strany, tí viedeňáci. Minule som robil u mamy poriadok a našiel som legitku starého otca. Stálo v nej: *Michlo Emanuel, skladmistr, riaditeľstvo železníc*. Bol vedúcim skladu na stanici v Petržalke.

Vyrastal som medzi vlakmi. Hrával som sa na posunovača. Naskakoval som na schodíky, pískal som a predstavoval som si, že je to vlak. Často som sa pozeral, ako spájajú a odpájajú vlaky. Mal som rád lokomotívy. Takto som vyrastal do šiesteho roku. Starí rodičia potom odišli do Čiech, lebo museli. Bol Slovenský štát. Vystaňovali sa do Týna nad Vltavou. Nevidel som ich celú vojnu a až v štyridsiatom piatom roku som ich v Týne navštívil.

S rodičmi sme sa vlastne dali dohromady až niekedy v tridsiatom deviatom roku, keď som začal chodiť do školy. Najprv sme bývali chvíľku v Petržalke na Grösslingovej ulici, potom na Palisádach v garsónke. Neskôr sme sa presťahovali do Novej doby a tam sme fungovali až do štyridsiateho roku. Nová doba bol vtedy koniec Bratislavy. Keď sme sa presťahovali, tak práve začali stavať štadión ŠK Bratislava. Bola tam veľká lúka zvaná Kuchajda. Tu som strávil celé detstvo.

Často sme hrali futbal a tenis, lebo to bolo športové miesto. Bol som brankár, ale hrával som aj v poli. Celé Tehelné pole zvané Ziegelfeld bolo centrom športu. Viacerí z mojich spolužiakov sa stali profesionálnymi futbalistami. Ani ja som k tomu nemal ďaleko, len ma to až natoľko nebavilo.

Otca som videl veľmi málo. Bol bohém. Inak bol novinárom už za prvej republiky a písal aj poviedky. Nechcem ho hrdo nazvať spisovateľom, lebo... ale môžem ho tak pokojne nazvať, lebo spisovateľov je dnes toľko, a všelijakých. Keby to bolo dnes, tak by bol určite členom nejakej

organizácie spisovateľov. Vydal asi tri knihy. Tie knižky mám, ale nikdy sa mi mimoriadne nepáčili. Aj som mu to povedal, ale to už patrí do dejín.

Otec mal veľa priateľov, žil stále mimo domu. Niekedy ma zobral do mesta a vtedy som ho musel sprevádzať po kaviarňach. Mal som asi desať rokov a už som poznal kaviarne v Bratislave. Posadil ma, doniesol mi množstvo obrázkových časopisov a ja som si čítal. Strašne rád som čítal.

Svoje detstvo do štyridsiateho ôsmeho roku, čiže do môjho šestnásteho roku, som strávil na Ziegelfelde, na športovisku. Otec sa volal Ľudo Zeljenka, matka Irena, rodená Michlová. Otca som mal možno trochu radšej... Bol kamarátsky. Matka bola veľmi autoritatívna a nesmierne ustráchaná. Ustavične sa bála, že sa mi ako jedinému synovi môže niečo stať, že sa popálím či porežem nožom, že nebudem dobre vychovaný, nebudem taký, nebudem onaký. Stvárala úplné hrôzy, keď ma videla, že držím nôž. Bol som z toho neurotizovaný. Tá jej starostlivosť o mňa mi išla poriadne na nervy. Otec sa o to vôbec nestaral. Už nežije, zomrel v sedemdesiatom šiestom roku po operácii, práve som bol v Poľsku.

Mama nemala dôvod, aby sa bála. Keď som vyvádzal, tak o tom nevedela. Ale vtedy som v podstate nič mimoriadne nevyvádzal. No ona sa bála preventívne. Bola v zajatí akej-si výchovnej metódy, tvrdila, že fyzické tresty sú kruté, a používala takzvané psychické tresty, ktoré sú, samozrejme, oveľa krutejšie, čo jej dodnes neviem odpustiť. Ale ja som sa z toho vymanil a možno aj vďaka tomu som tým, kým som. Matka zomrela v roku 1993.

Doma sme vždy mali slúžku. Až do štyridsiateho ôsmeho roku, asi do Víťazného februára, no neviem to presne... Ale nie, mali sme aj potom. Ešte na hrade sme mali Margitu, prešpuráčku. Chodila po ľad do pivovaru, lebo sme mali ľadničku na ľad, nemali sme elektrickú.

Matka pracovala ako úradníčka na mestskom úrade — magistráte u mešťanostu Bratislavy. Ešte nebol národný výbor. Nemala špeciálnu profesiu. Bolo to iba kvôli údržbe, aby zarobila na rodinu.

Mojí rodičia neboli nábožensky založení. Vôbec. Naopak, povedal by som... Boli tu zárodky takzvaného vedecského názoru, nechovorím marxistického, lebo to je spros-

tosť. Keď čítate osvietenecov, tak to bol veľmi silný prúd, ktorý negatívne reagoval na religiozitu. Myslím si, že rodičia vychádzali z tohto prúdu. Napríklad pred desiatimi rokmi som upozorňoval matku, keď sa s ňou ešte dalo zhovárať, aby nerozprávala o náboženstve tak dehonestujúco. Nedala si povedať. Jej zakorenenie bolo inde.

Od štyridsiateho ôsmeho roku sme bývali na hrade. Nie pod hradom, ale priamo na hrade. Bolo to exkluzívne miesto. Ale aj dom to bol pekný, škoda, že ho zrútili. Keď pôjdete niekedy na hrad od Dómu svätého Martina, tak prídete po schodoch k bráne Mateja Korvína. Prejdete bránou a už ste na hrade. Je tam múr. Zabočíte do parku, kde na rohu stál dom vnútri hradného areálu. Zrútili ho, keď začali hrad reštaurovať a upravovať na reprezentačné účely. Boli tam dva domy. Bývali sme tam, kým sa dalo. V šesťdesiatom siedmom roku sme sa museli vystahovať, lebo to začínali rúcať.

Mal som absurdnú adresu: Bratislava — hrad, lebo tam nebolo číslo. Keď som dával túto adresu niektorým ľuďom, cudzincom, tak sa veľmi čudovali. Moji českí priatelia vraievajú, že takú adresu má len Novotný a Zápotocký a niekoľko ďalších prezidentov. Keď ku mne prišli niekedy na návštevu, hovorili, že je to filmový byt. Jedna izba bola výborná, lebo mala veľké sklené dvere oproti Dunaju. Aj balkón bol veľký. Mali sme na ňom kreslá a ja som tam mal aj klavír. Bola to skôr veľká zasklená terasa. Petržalka bola vtedy ešte pekná dedina, samá zeleň, neboli tam paneláky.

O mene

— *Môžeš sa myšlienkami preniesť znovu do minulosti? Aké boli tvoje prvé dotyky s hudbou?*

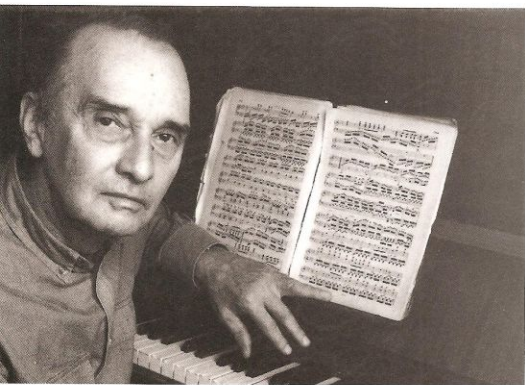
— Už si skončila s detstvom?

— *Ak sa chceš vrátiť do detstva, je ešte niečo, čo si mi nepovedal?*

— Veľmi veľa som ti nepovedal, ale neviem, či je to dôležité. Pre mňa to dôležité je. Ja totiž vôbec nemám pocit, že starnem. Ešte som nezačal bilancovať, meditovať o tom, čo bolo, a porovnávať. A nepozerať sa na hodinky, lebo ma to znervózňuje!

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Ilja Zeljenka

Narodil sa 21.12.1932 v Bratislave ako syn novinára a spisovateľa Ruda Zeljenku. Po prvotnom nadšení a záfube pre improvizáciu na klavíri, ešte v detstve, študoval súkromne harmóniu a kontrapunkt u J. Zimmera, klavír u R. Macudziňského. Rozhodujúcim momentom pre jeho profesionálnu dráhu bolo štúdium kompozície na Vysokej škole múzických umení v Bratislave u J. Cikkeru (1951 - 1956). V šesťdesiatych rokoch hľadal podnety v Novej hudbe rozvíjanej v Západnej Európe. V tom období to znamenalo vyrovnáť sa s princípmi dodekafónie, prísť na koreň veci aleatoriky, hľadať nové zvukové možnosti v elektroakustickej hudbe a sonoristike. Takáto snaha nebola po vôli vtedajším oficiálnym predstaviteľom kultúry, čo mu v období konsolidácie spolu s aktivitami v politickom dani prostredníctvom Spolku slovenských skladateľov prinieslo niekoľko rokov mlčania. Jeho hudba sa nesmela hrať ani propagovať. Napriek tomu znela na zahraničných pódiumoch. Po prvotnom experimentovaní v hudbe si v sedemdesiatych rokoch vytvoril svoju hudobnú reč založenú na kombinácii sekundových intervalov. Podarilo sa mu syntetizovať mnohotvárnosť svojho hudobného myslenia. Keď ho v osemdesiatych rokoch znova objavili, angažoval sa vo verejnom živote, organizoval prehliadku *Nová slovenská hudba*, bol predsedom Slovenského ochranného zväzu autorského a Slovenskej hudobnej únie. V súčasnosti je externým pedagógom na VŠMU.

ISBN 80-88735-59-9